

AZ ELÉGEDETLENSÉG KÖNYVÉBŐL

GONDOLATOK, AFORIZMÁK

ÍRTA

OSVÁT ERNŐ

(1930)

DIGIBOOK

GYULA, 2013

DIGI-BOOK MAGYARORSZÁG KIADÓ
www.digi-book.hu

ISBN 978-963-364-502-4 EPDF
ISBN 978-963-364-503-1 EPUB
ISBN 978-963-364-504-8 MOBI

Osvát Ernő élt ötvenhárom évet – most húsvét előtt lett volna ötvennégy s életének foglalatja, megtisztogatva emberi végzetektől, benne van a mondásban, mely e könyv egyik levelén következik: „Két külön dolog. Van irodalom – s vannak a nagy írók.” Osvát Ernő a Nyugat folyóirat révén, melynek egyik alapítója volt, s melyet haláláig ő szerkesztett, egy negyedszázad magyar irodalomra nyomta rá bélyegét, de ezt azzal tette, hogy ahová gondolatban elért s ahol, e magyar hazában, cselekednie adatott, csak az írókkal törődött, sohasem az irodalommal. E harcához képest – mert kemény harc volt – tán engedmény, tán – ha szabad a síron túl vitázni egy halhatatlanná lett vitaközövel – az ellenfélről birkózás közben a kérélehetetlenre is átragadt kegyeket, ha fentírt mondásában egyáltalában elfogad irodalmat, s nem csakis az írókat veszi valóságnak. Az ellenfél itt Magyarországon az egész nemzet volt, mely úgy önmagát, mint a többi történelmi absztrakciót: a hazát, a népet, a nemzeti műveltséget s ezen belül az irodalmat szentségek gyanánt emelte maga fölé, miket imádat illet – a konkrét egyes emberek fölé tén akrendelkezése. Ez, nem nehéz észrevenni, az ostromlott várak világnézete, miket csak fegyelem tarthat állva, s hol az egyes számára csak ugyan nincs egyéb lehetőség, mint ami egy kollektivitásra jutatóból órá esk. Amint hogy a magyarmég boldog ideiben is úgy élt e földön, mint egy ostromlott várban, s e szerint fegyelmegződött lelkiükben is. Ez megtartotta életben, de ugyanezen élet javaiból kellett érte fizetnie. A fegyelem Prokrusztész-ágy, s vagy túlfeszítéssel jár, vagy amputációval. Az irodalom különösen megszenvedte a tiszteletet, mely mint elvontságot állította oltárra. Ez absztrakció számára az írók, kivált az élők, kezdtek zavaró körülményekké válni – a kultusz kezdett velük, személyükkel is, írásukkal is úgy lenni, mint a negyvennyolcadiki névtelen félistenek imádata a honvédmennyházbeli öregekkel, kik tökölypálinkát ittak, főkezdték a bagót s nem mind viselkedtek oltáriszentelek gyanánt. Aztán meg: a kultusz tekinteteket és szabályokat parancsol az írásra, ám a parancsolt írás nem írás, ilyenből kiszűrődő irodalom vértelen, s minél hevesebben tisztelte a nemzet az irodalmat, annál kevésbé talál tiszteletreméltót. Természetesen, mert, mint céla természetben: irodalom is csak visszanezően van, csak utólag, csak a temetőben: a valóságban csupán írók vannak, kik nem azaz azok, hogy irodalmat művelnek, hanem azaz, hogy ímitudnak. Mint a japán nagy fametsző, kimaga mondta volt magáról, hogy ő a rajz öreg bolondja, Osvát Ernő is szerelmese volt az írásnak, s míg az irodalmat ráhagyta az irodalom hivatalnokaira, ő maga minden gondjával azokat överte, akik tudtak írni. Életét önekik élte, s ez önfeláldozás lett volna, ha nem lett volna életforma.

Mi legalább, még bekőbb emberei is, úgy hitük, hogy Osvát, az író, a

gondjaiba vett írókban éli ki írói művoltát. Hasonlatokkal s hasonlításokkal magyarázni próbáljuk, hogy e dajkázkodás is mennyire szülésszerű természetű. Emlékestettünk Kazinczyra, a tehetségek fáradhatatlan felkutatójára, biztos felismerőjére s szerelmesen türelmes nevelőjére. Nem felejtettük el Sámuel Johnsont, a mindenneknél tudósabb esztétikust, ki előtt a költők élte s költészete egy volt, s ő gondviselője életüknek s csillagásza költészetüknek. Kínálkozott a nagy revü-szerkesztők példája: Buzs-é, ki diktátora volt a francia írásnak, s bár nem tollával, de szerkesztői ceruzájával, mint a Revue des Deux Mondes igazgatója, éppúgy bekerül az irodalmi Pantheonba, mint bárki költő vagy író, - Julius Rodenbergé, a Deutsche Rundschau főszerkesztőjéé, ki egyebek közt a festőnek indukt Gottfried Kellerrel látta meg, s nem hagyta többé főkeletni az íróasztal mellett Ami mint az írás csalahatatlanságát illeti Osvátot: egy korünnepén én említettem Alexander Strakoscht, a felelősi magyar származású *redaktőrt*, ki három nemzedék legnagyobb német színészt tanított volt német beszédre. Nagy Németországot felvetette a Strakosch híre és dicsérete - ösgemmán szónokok tőle tanultak németül beszélni, de neki senki sem volt elég német s elég jó beszéd, s mosolyogva mondogatták róla, hogy ha ő maga állna be színésznek: ő talán tudná, hogy' kell... „Úgy írni - applikáltam a példát ahogy Osvát gondolja, csak ő maga tudna - s ez oly nehéz, oly lehetetlen, hogy ő maga lemond róla...” így hittem, mondom, én is, ki pedig nemcsak azt tudtam Osvátról, hogy, mint váradi gimnazistának, a jó fehér papok nem akarták volt neki elhárítani, hogy dolgoratait ő maga írja, de nem felejtettem el a kezdőkorabeli néhány újságtanulmányt sem, mellyel, Budapestre költözve jogásznak s bölcsészethallgatónak, menten felűnt, és öregebbek és beérkezettek, siettünk felkeresni s hódolni iféletének. Ugyanaz a kész ember volt már ifjan, mint mindvégig-, még papos-pápaszemes külsejében is az a Jézus-rendi szerzetes fajta, ki egy tökéletes bekezdés tisztázottságából kimerészkedhetik a legmesszebb megértésig s kinek a maga iránt való szigorúság biztosságából futja a legszélesebb türelme. *Præceptor Hungariorum* volt, kávéházi asztalkarkánál, irodalmiakban és írás dolgában, Osvát Ernő, s csak egy író volt, kit majd hogy agyon nem nevelt, s rettenetes tekintélyének követőközlésével majd hogy végképp el nem nyomott, de aki, a fölkről szándékosan távozóban, mégsem állhatta meg, hogy jelet ne hagyjon magáról az írástudók közt - s ez ő maga volt. Utolsó évében Osvát Ernőtől aforizmák kezdtek megjelenni, nyomban tűnőve az újsághasábon s belekivánczolva a maradandóságba. *Anchis sono pittore*² - íme mégiscsak írt. És úgy írt, ahogy csak ő tudott, és egészen úgy, ahogy ő tudott. Nem ment el köztünk anélkül, hogy a végén, a legvégén, magamagával is úgy meg ne ajándékozzon bennünket, mint a Nyugat útján a legtöbb naggyal, ki a huszadik századbeli magyar írást megörökíti.

Neki való lett volna: egy rövid mondatban maradéktalan kifejtteni, egyetlen képből mindenkorra megérezkíteni, hogy, mint a harmateppben a nap, az író mindenestől benne van a legrövidebb mondatban, és, mint a tengernyom a homokkőben, magáról örök tanúságot tesz egyetlen képből, mit tolla szíve szerint formált. Az ő erudíciója végig tudta volna követni az aforizmus történetét Görögországon, Rómán s a Szentírásán kezdve, a klasszikusokon: Pascalon s La Rochefoucauld-on át Schopenhauerig, Nietzscheig, s Oscar Wilde-ig, megkülönböztetve azokat, kiknek mondásai csak gyémántporlatok Kohinoorjainak köszörülése közből, és azokat, kiknek szentenciái maguk a szövegek s a gyöngyök, egy teljes mondanivaló rendszerévé fűződvén. A gyöngyről megmutatta volna, hogy egy élet fájdalma tud lerakodni gömbjében, a gyémántról, hogy egy hegyláncnyi földrengés és kráterkataklizma heve, feszülte s földméhi összefüggése nyomódhatik össze átkészőségében. Egyszerre lett volna, mint annyi író körül annyiszor volt, védője és államügyésze az aforizának - e léb kikiindván számára az írói, a klasszikusi, a világbölesei egyenjogúságot, de aztán megállapítva, hogy okvetlen gatlások, élekek, elkismeretbe s élettörténetbe vágók, ha és amik miatt egy *oeuvre* planétatómbi helyett meteoritjai formában futja meg útját. Aminthogy volt is, bizonyára, patológiája, ha egy gondolkodó, ki keresztbe és végig kihagyás nélkül átgondolta a dolgokat - minden szentenciája egy summa, minden aforizmája egy Colleoni-szobor, mely amely magános olvas, úgy meglátni rajta, hogy látatlan egész hadseregpot vezet - ha, mondom, egy író, ki egyfelől így be tudta lépkedni egy tématerület minden talpaktát, s ki másfelől ami szakzót vagy összefoglalót közlött, azt hozzátéhetetlen s elvehetően tudta kifejezni: mégis az ő roppant témáinak csak olyanfélképp adta succusát, mint ha valaki a negyvennyolc történetét abban az egy szóban fogná össze, hogy: Előre! „A papír türelme gúnymosoly”, írja, s ez nemcsak a papírról szól, mely lenézéssel türelmes, mert amit a tökéletesen alilkap magára írva, azt egyformán nem veszi írás számba, tökéletes pedig egyszer egy millenniumban kerül rá, s az is tökéletlen -, de szól a türelmes Osvátról is, ki addig mosolygott azon, hogy miket kell elnéznie másoknál s elgázítani magában, míg egy este revolverrel nem szakított pontot e sorba. Jóság, türelm, megértés... mik egyebek e szelídségek, mint elviszák vadságok - mint egy had ragadozó, lezörítve az értelem ketrecébe s eltöltve a megmukkanástól? S ahol gyakorta, oktalanságuk rémüktől túllengedelmesen, csak a nem szabadra merednek rá s a lehetetlen nem élnek? Egy őserdő indulat kihatott lekatolva ebben a türelmes Osvátban - öngyilkossága nyilvánvalóan egy örmellé be viszálkódott Bertalan-éjszaka volt s e letiltottság, az idegek szomszédsága révén, az indulatról, mit nem akart érezni, úgy átcsapott a gondolatra, hogy az nem mert eszébe jutni. „Van

gondolatgazdagság – írja, szemelláthatóan vallomás gyanánt-, mely mondanivalóságához vezet.” Osvát Ernő gondolatnábob volt, de, mint Aladdin, csak földalatti, ki a mások mondanivalóinak szentelvéen életét s közlői lelkiismeretét így nyugtatván meg, tola ki egyre a napot, mikor végre a maga kínesebarlangja szádjánálmommolja el a „Szezám, nyíl meg”-et.

Ám a Szezám is: a nyelv, ami nélkül nincs közlés... „Örök csodákozás a nyelv – írja Osvát –, minden intimitásnak más a nyelve, s lefordíthatatlan”, „midáski szerencsétlenség, ha valakiben minden szóvá válik”: a tudománynak az a vergődése, melynek nem jó a régi szó, mert régi dolgok számára van lefoglalva, de megíthatatlan az új szó, mert az új dolgot még nem fejezi ki, s amely kínlás rendjén a mai tudós ott tart, hogy már csak matematikai jelekkel tud beszélni: e küzdelem benne tombol a legíróbb író pulzusában is, mialatt ujjá a tollat emeli. Ahhoz túlságosan ő, semhogy a nyelvtől, tehát az e kette volt gondolatok vájtától vitesse magát. „A pszichoanalízisnek” – panaszoja – „nagyága és veszedelme, hogy, mint a nyelv, költ és gondolkodik helyettünk.” Ő nem hagyta, hogy helyette a nyelv gondolkodjék, de saját gondolkodása sokkal gondolatibb volt, hogysem áldozat ne lett volna számára megállapodni a kifejezésnek már érzékletességéből is következő tenyestalpasságánál. Biztatta ugyan magát, hogy „nem szóhatna, akifogalmait elébb teljesen tisztázni akamá”, de még ez engedményénél is: ki tudja megmondani, hol a pont, mikor a fogalmispóra megért rá, hogy akár tisztázatlan is rábocsáttassék a szószellő szárnyára? Nincs az a pontosság, aminél még nagyobb pontosság ne volna lehetséges, nincs kerítés, mely befoglalónak elég szoros volna, de amelyen viszont ne lehetne túllátni. „A forma – leplezte Osvát – a dolgok önállóságának illúziója” – s ilyen illúzió, nyikván, a fogalom formája, a kifejezés is. Hiszen igaz: a művész azért művész, hogy az illúziót valóra váltsa, a költő azért költő, hogy a lehetetlent letesse. Ám Osvát annyira író volt, annyira művész, annyira költő, hogy ími-tudásának túlkága átsuklott az íhatatlanságba, akár a hang, mely bizonyos rezgési számon föhül már néma. Hangtalan úszott, hattyú gyanánt, az életfüzei a kett, s csak búcsúdalát dalolta el.

Ert azonban elhalotta, s minél inkább mindössze maroknyi a néhány tucat mondas, mi utána maradt, s mit egy hű barátjának, egy nemes literary gentlemennek jóvólából ez inádságos formájú könyv méltó mesterséggel ád közre: annál inkább úgy hat, mintha egy szibillai égésből ez maradt volna pernyének, hogy becsesebb legyen az egész környezetnél. Csakis remeket ír, csakis kvintesszenciát – minden egy maximája, minden egy mondata egy ismereti vagy gondolati egész tartomány legvalóját hozza világra, s magában hordja levezetését és bizonyítékát. Sőt akárhányszor megteszi egy pusztá szó, „A tehát –

piritránk – az emberi szellem legnagyobb stíli székhámosságának jele nyé”, s ez a tevért itt magába kapszulálja az ősembertől Arisztotelészig az emberi komposságot s Hume-tól, Machon át, Einsteinig a tudományos szigorúságot. A magának író arisztokrata kiváltsága s kiválósága ez –, a büszkének örmagával való szabadkőművéssege, kinek elég letűznie egy emlékeztető jellel, hogy gondolti vándorlásai közben itt is, ott is, amott is mily magasra ért, s ki nem is igen tehet másképp, mert mindemitt a legcsúcsra jutott, hol az egész tisztázottan fut össze s hová nem is fér már több, mint egyetlen birtokbavévo magasságjelző. Így csúcsosítják ki az Osvát mondásai az ismeretelméletet, a lélektant, az etikát, a filozófiát, a politikát, a művészetet s a nyelvet néhány szentenciában, s olvasója, mint a mesebeli óriás, egy hegyláncnak csupa leghegyén lépkedhet végig. Ez a hegylánc egy személyes filozófiát képez – sziklázatában filozófiát, lankáin lírát, az elégedetlenségnek, mint ő maga adta könyvének a címet, nekímélyedését s ellágyulását. A világban nincs „tehát”, a logika terror, a tudatban a tudatlan tartja a lelket, az akarat a gyengeség öncsakása, a tudomány hit, a fogalom homály, a szó átsiklás – egy van csak: a jóság, mely abból áll, hogy még jobb akar lenni. Szeretéből? vagy megvetéséből? vagy a kettő egyre megy? Mindenesetre: részvétből, magunkkal s mindannyiunkkal, kiknek életünk rettegés, mivel a „fohlyonossághiányokban mindig a veszedelmek kshelyét látjuk – a halál árnyékát...” Álljunk itt meg – ez a mondás és ez a mondat nyilván a legosvátibb, kívül is, belül is, mit a rajztoll, mellyel ez újkori miniátor írni szokott volt, betűsorba formált. Szabatos meglátása valaminek, mi mindig szemünk előtt volt, de sose látjuk – legmélyebből való tudatosítása egy nyomásnak, mit szinteken érzünk, de nem tudunk róla –, egy deszillált ekvonság oly döbbenetesen megérzékítve, hogy, mint a várak fehér asszonya, tapinthatóan, de kézzel foghatatlan vilken váratlan élénk. Így írni, a gondolni is csak sejtelmeket így kimondottan szóba fognimár nemcsak művészet dolga, de karakteré is. „A stílus helytállás” – írja ő maga, s az ő stílusa az, mert nála az ötlet, míg a kifejezésig ért, úgy átnent az utánagondolás minden próbáján s ellenpróbáján, hogy mint az *arsis* kerülhet aranyvésetben márványtáblára.

Vannak szobrászok, kiknek kezén a lovaszobor is levéhyomtatékká siknyul, s vannak, akiké alatt a virágcserep is monumentummá magasztosul. Nyen monumentum Osvát Ernőnek minden mondása, még játszi eknessége is – s monumentum e körny, mely a maradéokra átvirsz emlékezetét. Nem vádolgom magammal a kortársakat, hogy e nagy gondokodót és nagy író, ki itt élt szeretetünkben s tiszteletünkben, valójában nem ismertük – nem rajtuk múlt. Nem vádolgom őt sem, hogy nem volt örmagánál erősebb s az életnek nem tudott

változtathatatlan ura kermimásképp, mint a buddhai fogással, hogy letett róla. „A beteg – végezte mondásait – várja a halált, az egészséges elébe megy.” Osvát Ernő élete csak e föbemenetel volt a halálnak, de kiba nyomán kivirult a föld és sírján innen nemcsak az ő ápolka magyar gyümöksös marad, hanem berme, magános terebélyül, a saját tudása fája is. Egy életen át hallgatott magáról, de az utód az ő szavával fog beszélni.

Bécsben, 1930 húsvétján.

IGNOTUS

Az elégedetlenség könyvéből

Az illúziók személyes elvesztéséhez való jog - maga az élethez való jog.

Az igazi jószág - az illúzióengedélyezés művésze te.

Annak, hogy az ember már nem hisz önmagában, semmi pótléka a világon. Sem az, hogy másokban tud hinni, sem az, hogy másokban sem hisz.

Konzervatívvá az teszi az embert, hogy ha nem bízik az emberekben. Ez pedig általánosítása annak, hogy nem bízik magában.

„Nem érlemez”: ez a Halvaszületés annunciációja.

Az őszinteség mindig túlmutat önmagán.

A türelem az ember igazi tisztasága.

Hányan mondták már az élet örömeire: Hát ennyi az egész?! Volt-e már, aki a szenvedéseit összegezve így csodálkozott: igazán csak ennyi az egész?

Félünk a szomorúságtól, mert a szomorúság végérvényes, tehát reménytelen; mily mohón bontjuk s rontjuk ideiglenességekre: bosszankodásra, haragra, ellenkezésekre, vagy, menekülvén a szépségétől, szépségekre!

Az életrevalóság egy szomorú jele: a gyorsaság, amivel a fiatalember leküzdö az ideáljait.

Lírának a saját kifejezésében teljesülő érzést nevezzük.

A félelem - a negatív koncentráció.

A világ leglassúbb folyamata: az érzés megváltoztatása a gondolat által.

Mily valószínűtlen gondolat, hogy harcolók között az igazsággal békét lehetne teremteni.

Jaj volna, ha a szemérem mindenkiben megbénítaná a tudásvágyat.

Erkölcsbírák és az erkölcs bírái nem kegyelmeznek egymásnak.

A szubjektivitás: a nagy elválasztó és a nagy egyesítő erő.

A fejlődés nem állhat hideg lépcsőfokokból; a fejlődés a fokozódás istenstromlása.

A múlandóság látszat; maga a látszat.

Szünetlenül táplálkozik a test, szünetlenül táplálkozik a lélek. Anélkül, ami kívül van rajtunk, ami nem mi vagyunk - egy percig sem élhetünk.

Magány nélkül s mert a magány az individualizmus lényege: individualizmus nélkül nem élet az élet.

Minden elvontságon marad valami finom illata annak a konkrétumnak, amiből kivonták.

A lélektan első tétele, hogy a látszat csal; utolsó tétele, hogy a látszat nem csal.

Sokan összetévesztik az alantas feltevést a pszichológiával.

Magammal megelégedve lenni nem azt jelenti-e tulajdonképpen, mint: megelégedni magammal.

A büntudat magántulajdon

Igazság, Isten kicsinyessége; Uram bocsá': isteni kicsinyesség!

Hit és igazság szakadatlanul keresik és kerülgetik egymást. De lehet-e mondani 1. hogy az, amit hisznek – csak azért igazabb és 2. hogy az igazságnak nagyobb az elhíttető ereje?

A tárgyilagosság a legteljesebb magány.

A művész magasabb rendű erkölcstelensége, a tudós magasabb rendű érzéketlensége, a jóember magasabb rendű értelmetlensége – ezek az igazi szent elfogulatlanságok.

Önzés: bálványimádás.

A megsértett szabadság szeretet legnagyobb elégtételei a művészetek.

Az ámitás bizonyos foka önámítás nélkül, az önámítás bizonyos foka ámitás nélkül – nem képzelhető.

Az önkéntelenség maga a meztelenség.

Iánynak a mozgás követekezzését nevezzük.

A kéj: mikor valamely érzés végső feszültségében a saját ellentétét érinti és – mintegy a halál csókjával – visszacsapódik.

A forma a dolgok önállóságának illúziója.

Ember ábrándja: egerutat nyerni a tettei következményei előtt.

A stílus: helytállás.

Félek a helyesléstől: danaoszi ajándék.

A pazarlónak nem hiszik el, hogy tisztában van annak az értékével, amit elpazarol.

A tárgyilagosság ismérvéül a kötelező igazságtalanságot önmagunkkal szemben – nem fogadhatom el.

A lélek mértéke a nosztalgiák és a lelkifurdalások, a tiszta vágyak és a tiszta megbánások.

Az önismeretnek az a foka, ahol már nem csalódhat magában az ember – erkölcstelen.

A művészet mindennek a létjogára rámosolyog, így ítél az ítélet fölött.

A világon annak van a legnagyobb becsülete, amit akarhatnak nevezni. Úgy látszik, ez a legáltalánosabb gyengeségérzés.

A lélek mindent élvez: törvénye, hogy mindent, minden rosszal is gyönyörképzésre használ fel; a vitalitás kedv, az élet szüntelen vigasztalódás, a múlt örök tora; hegyen-völgyön lakodalom.

Ha minden mindennek a függvénye, akkor az indokolásoknak semmi értelmük, mind hiányosak és fölöslegese k.

Termékeny tévhit, hogy másképp is lehetett volna. Ez ringalja a gondolkodás bölcsőjét.

Akinek mindent megengedek, azt megfosztom szabadságától, mert megfosztom a szabadságharcától.

Az individualizmus szomorú visszája: a másét kívánni - erre a szegyenletes ostobaságra van nevelve az egész emberiség.

Jó az, aki jobb akar lenni.

Érdekes, hogy tisztaság és gazdagság ellentétes fogalmak.

Az igazi szerénység ritkább, mint a nagy tehetségek – s mindnél értékesebb.

Kevésen vannak, akiket a kis kérdéseknek nem sikerül elcsalniuk a nagy kérdésektől.

A gondolkodás magasiskolája az elérhetetlen és a jövátelhetlen dolgokon tűnődni a tehetetlenségünk dühét leszűmni.

Ha a gondolkodásunk csak önigazolás akkor sosem jutunk túl magunkon, akkor nincs fejlődés; vagy van, de független a gondolkodástól, mely csak alkalmazkodva követi.

A gondolkodó nem indulhat ki olyanból, amit egyszer valakinek elhitt. De lehet-e más kiindulópontja?

A „tehát” az emberi szellem legnagyobb stílű szélhámosságának jelvénye.

Csak kellőt írhat meg az ember: az érzését, vagy a nyomorát, hogy nem tud érezni.

Mily gondolattalanul mondják egyes linkusokról: „érzés van benne, de ez magában nem elég”. Hiszen az érzés igazán „magában” maga a költészet. Csak soha sincs „magában”.

Teljes csalódás (az, hogy teljesen megszűnjünk lenni abban, amiben csalódtunk) nem lehetséges. Épp az a fájdalmas, hogy valami alapja volt az érzésünknek, és ebből nem lehet kitépni a hitünk finom gyökérszárait.

Nem szabad a meg nem értésünkből fegyvert kovácsolni a másik ember ellen. És íme, egyebet sem teszünk.

Jótettért azt várd, hogy további jótetteket várjanak tőled.

Az én felelős, vagy a nem én? vagy mind a kettő? Ez az ember nagy kérdése.

A vágyat minden izgatja, kivéve a teljesülés.

A legnagyobb elemi erők: a múlt, a jövő.

Könnyelmű ígéretre van alapítva a teremtés: a reményre.

Elvontság: – eliziumi mező! boldog szigete az exterritorialitásnak.

Öreg kritikus: – minél öregebb vagyok, annál több jót találok a rosszban s annál több rosszat a jóban.

„**K**omoly emberek” – ez alatt azt értik, hogy szakértők a bajokban.

Még nem láttam nagy munkát, bármily szerény tehetség írta, amiben ne lettek volna jó részletek. Ez a munka, s a nagyot akarás hálája.

Sztrájkolnak a hívők: nem elég a csoda.

A kritikai szellem fő ismertetőjele, hogy az ellene szóló érveket éppúgy méltányolja, mint a mellette szólókat.

Türelmetlenség: a halálfélelem legközönségesebb álarca.

A meggyőződésünknek tartozunk avval, hogy higgadtan védjük.

Valóság az: amiben nem lehet csalódní. Tehát mi?

A pletyka semmisségét tisztán mutatja, hogy az értéke abban merül ki, hogy tovább lehet adni.

Sokszor álmodtam már, hogy egy egészséges alma egy kosár romlásnak indultat meggyógyított. Elhihetjük-e, hogy a rossz annyival hatalmasabb a jónál?

Csak az taníthat, aki még nem tudja, hogy nem tud.

Ha nem lennének önállótlán emberek, talán nem volna

közvélemény.

A képzelet hiányérzet, melynek vergődésében szárnyai nőttek. Ez: az alkotóvá tett szenvedés teszi az embert emberé. Ellentétek: (jó és rossz, távol és közel, fény és árny, szenvedés és alkotás) szóval a relativitás lélegzése nélkül nem élhetünk. Az abszolútum öl, a távlattalan megfojt. Minden: az semmi. Az elégedetlenség az élet. Elégedetlen vagy, te hát vagy.

„Haladó” ifjak, akik fáklyával szaladnak az Isten előtt, hogy el ne tévedjen.

A gyermekek idea-komolyanvévése, mely még nem látja, vagy mellékesnek látja a minden dolgokat beidegző érdekhálózatot: a haladás fő ígérete. Az emlék nem az, ami volt, hanem annak a feledés (az emlékek torlódása és a fantázia) által restaurált képe.

Ha nem lenne ismétlés, nem volna emlékezés. De ha nem lenne emlékezés, nem tudhatnánk az ismétléstről.

Nemcsak abban van igazság, hogy ma még nem tudhatom azt, amit tíz év múlva tudni fogok - hanem abban is (és ez még inkább számba venni való), hogy tíz év múlva már nem fogom azt tudni, amit most tudok.

Postulumusz konektúrákból áll a kultúra. S művészet, erkölcs, igazság - mind, mind *esprit d'escalier*.¹

Folyamatosság nagy dala - Te vagy a szépség.

Nincs annak képzeletereje, aki mindig azt mondja: vagy vagy.

Csak jót, vagy csak rosszat várni az emberektől, egyike a legkártékonyabb radikalizmusoknak képmutatókat nevel, meg cinikusokat.

A szeretetnek nincs ellentéte. Hogy az lehessen, ahhoz minden

jelentéktelen.

A művészet a lényegtelenen át mutat rá a lényegre, nem, mint a vallás: a lényegen át a lényegtelenre.

Az én örök alibi.

Megérteni nem lehet önmegtagadás nélkül – mégis a megértés nem lehet önmegtagadás.

Az erőfeszítést csak egyéni mértékkel lehet mérni: azon az erőn, amely megfeszül.

„Jó akarát” – ez a szó mindnyájunkat megszégyenít.

Meggyőződése csak egyénnek lehet, sokaságnak nem.

Talán a legmegrendítőbb élményünk a dolgok jelentőség-apályaságálya. Hogy néha nyugodtan vesszük szemügyre azt, ami máskor poklot kavar bennünk. Nem kell, hogy bizalmatlanná váljunk – szégyenkezően – az érzésünk iránt?!

A határok, mindenféle határok: ahol az idegenséggel találjuk magunkat szemben. Aki határokat szabott, az harcot szított.

A józanság a tapasztalat bálványimádása.

Ami beszéd tárgy az emberek között: mindaz elvontság (nem azonos azzal, amire az egyik, sem azzal, amire a másik külön gondol), elvontság akkor is, ha konkrétum: – ~~de~~ amire magában gondol az ember: érzéki, konkrétum akkor is, ha csak úgynevezett fogalmi léte van is. *Bilde Künstler, re de nicht.* ⁴

A költőnek legkisebb becsvágya, hogy valami „folytonosságot” fenntartsion – és művészek, ha ér valamit, minden fontosabb, mint az a rossz lehetőség, amit korszellemnek neveznek.

Fiatalokban csak a túlzás, érett emberekben csak a mértéktartás kell bizalmat.

Igazi szocialista ismertetőjele, hogy sérti, ha kivételes elbánásban részesítik.

Függetlenség és elhagyatottság. A függetlenség elhagyatottság.

Szőnyű az emlékek reménytelensége.

Mikor vagyunk őszinték? Ha az önámításainkkal adjuk magunkat, vagy ha őszintébbek vagyunk, mint magunk előtt? Ha hangosan érzünk? Lehet ez?

Naturalizmus. A kifejezés oly közel érjen a valósághoz, mintha csak annak az elfogott lehetete volna.

Realizmus. Ahogy egymás szubjektivitásának: belső tüzeinek fájó reflex-megvilágításában állanak a dolgok.

Impresszionizmus. Meglopni a jelenségek ártatlanságát, az átmenetek káprázatát, a nyugtalanság pompáját.

A legteljesebb szabadságérzés: az önuralom. Az önuralom nagy iskolái a hitek. A hívő szabadabbnak érzi magát, mint a hitetlen.

Sokan inkább másokkal akarnak egyetérteni, mint önmagukkal.

Hinni akar az ember és – ennek köszönjük a tudományt.

A tudomány alapja ugyanaz, ami a vallásé: hogy van egy objektívitás szubjektivitásaink fölött.

Minden ismétlődni akar; semmi sem akar ismétlődni. Ennek a két törvénynek a tusája fölött lebeg az akarat illúziója: az az érzésünk, hogy személyesen veszünk részt a kozmosz tépelődéseiben.

Mily furcsa azt gondolni, hogy a szárnyakat is tehetetlenségi

törvények mozgatják.

Amit hangulatnak nevezünk, mindig egy új élmény és egy régi élmény titkos akkordja.

Az értelem irigysége megöli az alkotóerőt.

Semmi sem teszi az embert olyan igazságtalanná, mint a saját bizonytalansága.

Az az erő, mely az ítélkezéstől leginkább vissza tud tartani: az ítélőerő.

Szép viták azok, amelyekben mindkét félnek egyformán, vagy majdnem egyformán igaza van. Szép viták azok, amelyek olyanok, mintha egy lelkiismeret igazi nyugtalanságát tükröznék. Szép viták azok, amelyek türelmességre tanítanak.

Minden mély benyomás avval a szent sajjással hatja át az igazi költőt: mért nem vagyok költő?

Milyen kommunizmus az, aminek a magva nem az az érzés, hogy: ami az enyém, az a tied.

Midászi szerencsétlenség, ha valakiben minden szóvá válik.

A tiszta alkotás: a vágy. Minden élőlény alkotó.

Örök programpontja az embernek, hogy gondolkozni fog.

A pátoosz annak a feszítő érzése, hogy az ember az Ember nevében beszél.

Az erkölcsi érzés az egyéni meggyőződés és cselekvés viszonya egy időpontban. A cselekedetünk erkölcsi emlékét gondolkodásunk változása nem változtathatja meg.

A kétértelműség nem lehet költői, mert nem érintheti mélyen az

érzést.

Semmi sem olyan egyszerű és titokzatos, mint a kedvesség.

Az Egész iránt való érzék teszi a művészt: az, hogy teljesít; az, hogy az anyagot megfosztja töredék-elégedetlenségétől.

Az egyén rész, avval a nagyzási hóborttal, hogy egész.

A hivatottság – gyökerében – küldetés; az elkülönülés – gyümölcsei ízében – részvétel. A „Rész” öncélúsága az „Egész” csele. A teremtményekben élő Bölcsesség *divide et impera*-ja.⁵

A művészet nem azt jelenti, hogy az ember újjáteremti magát; csak azt jelenti, hogy az ember kifejezi magát. De művészi-e az a kifejezés, mely nem teremti újjá, amit kifejez?

A művész nagysága: ha életteljeségéből nem veszítve éri el a teljes semlegességet.

A látszat csalásai: ez a művészet nyelve.

A két fő bűn: Ha nem becsülöd meg azt, aki szeret. S ha nem becsülöd meg a jobbik énedet, az önérzeted magasbavagyódását, az alkotóerődöt.

Örökké: történetstől függetlenül.

Az, hogy mindentől találva érzed magad, bizony szerénytelen; szerénytelen, mint maga az életteljeség.

Intellektuális szolgaság. A Hozzáértés és a Lelkiismeret két néma sofala között az önkény igazsággá lép elő.

A félelem menekülés közben nő.

Álom. A lélek boldog elmerültségben nézi a még meg nem született s a már meghalt gyermekei társasjátékát.

Sommás ítéletet minderről inkább lehet mondani, mint a fiatalságról.

A Gondolat reszket az Igazságért.

Az értelmet, sőt a lélek egész erejét semmi sem teszi annyira próbára, mint azoknak az ellentmondásai, akiket mindenekfölött szeretünk.

Két külön dolog. Van az irodalom – s vannak a nagy írók.

A filozófus számára egy filozófia van: az övé. A többi irodalom.

Érzelmileg mindenkinek igaza van. Ugyanez tárgyilagossá fordítva: senkinek sincs igaza. Melyiknek van nagyobb többsége?

Teremtőerejük a tévedések is: megtévesztők. Ezért nem könnyű azonnal elfordulni tőlük, magukra hagyva, megtagadva a könnyelmű apaság ártatlan áldozatait.

Nem azért vagyok kritikus, hogy ne szeressem a kritikát.

Nem olyan következetes az ember, mint a bírálói –, tehát mint ő maga, amikor mást bírál.

Bizonyos, hogy a hibáinkért és a bajainkért nem kizárólag magunkat okolhatjuk s nem kizárólag magunkat okoljuk; de már az erényeinket önhittebben tudjuk szemlélni s az örömeinket nemigen vagyunk hajlandók közszerzeménynek tekinteni.

Az író nem helyezkedhetik a szándékos meg nem értés alapjára; az irodalom nem akaratkifejezés; nem az önkény pusztája; a papír türelme gúnymosoly.

Jaj annak, aki ellenáll a hajlamainak. Az egész élete erőszakot él önmagán. Ő az igazi Tétkozló Fiú.

Melyik a legköltőietlenebb tulajdonság? A józanság: ez a sorsába belenyugvó tényiszolgaság; a valóság nonszenszének magát ellenállás nélkül megadó léleknek ez a pirruszi győzelme a maga nemes vágyai fölött.

Miért akarunk szabadok lenni? Hogy magunk köthessük le magunkat. Azt a szabadságot, amely azt jelentené, hogy semmiből sem következik semmi, ki kívánná?

Aki mindenütt sebes, csak a sebeivel takargathatja a sebeit. Mindnyájan csak tökéletlenségeinkkel földhetjük el tökéletlenségeinket.

Milyen ellentét: győzni - meg a győzőhöz csatlakozni. Hogy is tűrheti a győző?!

Pazarolni a más nyomorgásait, verítékét, kínját, lemondásait - lehet-e nagyobb szűkkeblűség?

Ha olyan harcokban részt venni, amelyekben egyik félnek sincs igaza, szégyenletes, akkor kicsit mindnyájan szégyellhetjük magunkat.

Szoborfülség: Az igazságézés az a lelki furdalás, amit akkor érzünk, ha valamit teszünk.

Nem igaz, hogy csak a rosszak találják szépnek az életet s hogy következésképpen: az életszeretetről lehet felismerni a rossz embert. De igaz, hogy a jók életszeretete büszkébb, titkosabb, mélyebb.

Hogy az erős leveni a gyöngét, ez törvény, és gyávaság.

Végzetünk könyörtelen végrehajtói vagyunk.

A tárgyilagosság honvágy: a kicsinyességeink fölé emelkedés honvágya.

Nemcsak az ember tanulmányozza a természetet; a természet is

tanulmányozza az embert, úgy, hogy próbára teszi.

Milyen sivárrá válnék a világ, ha az emberek egyszer csak az erényeikre egyszerűsödnének.

Minden, amit mondunk, belülről kifejezés, kívülről forma. Nincs hatalom, egyszerűség, zseni, mely megakadályozza, hogy a forma el ne csábítsa a kifejezést. Hütlenség az új élet törvénye.

Az aktivitás és passzivitás csókjából születik minden.

Tehetségnek azt nevezzük, aki többet tud, mint amennyit tanult.

Az a bíráló, mely lelkeségétől fosztja meg a művészt, ha színigazság, akkor is: halálos nevelés.

A jellemzés: túlzás.

Hiba mondjuk, hogy az irány nem mérőeszköz; nem lehet megakadályozni, hogy vele mérjenek.

A tekintély lemondhat a tiszteletről; de a tisztelet nem mondhat le a tekintélyről.

Vannak, akik sohasem tudnak megfélemlkezni ideáljaikról. S már ezáltal költők.

Pillanat áradása, önfelelt lélekjelenlét: ihlet!

Ami nem lép ki mértéke medréből, reménytelenné lesz. Minden egyenletesség szegénynek hat végül. Amint: az idő egykedvű ropogtatással felfalja gyermekeit.

Mennyivel többször szólal meg az emberismeret így: Vigyázz, mert ismerlek! – mint így: Ne félj, hisz ismerlek!

Ignyelnek, tehát vagy? Igységgel megkoronáznak, tehát valaki vagy? Dehogyan!

A hűség posztumusz. A hűség az elmúlt ragaszkodáshoz való ragaszkodás; a hűség következetesség, kegyelet, emlékezőmennyiség; a hűség – imádkozó hűtlenség.

A jószág: a megértés előtt való megértés, a megértéstől függetlenített megbocsátás.

A leginkább: az ember, aki nem bocsát meg magának.

Bármikor csak a szolgáit szólíthatja az ember – s az Istent.

Rövid út. Megváltoztatom a világot: megváltozom.

A diktátor nem akarja, hogy az utódja diktátor legyen. Azt már nem!

Türelmetlenség. Az idő két elemére bomlik: végtelen lassúságra és végtelen gyorsaságra. A kismutató szédítően rohan, a nagymutató szédítően áll.

A szabadelvűség tiltakozás az elvhűségnek olyan értelmezése ellen, hogy a cél szentesíti az eszközt. Azért odáig mégsem vihető, hogy az eszköz szentesíti a célt. A szabadelvűség az emberiség örök lélekjelentésének követése.

Fenntartás nélkül gondolkodunk. De mindent a továbbgondolkodás fenntartásával gondolunk.

Nincs felemelőbb látvány, mint mikor egy nagyobbak tetsző erőt megfélemez egy kisebbnek tetsző. Mint az indulatot az akarat.

A nélkül, hogy magunkat szeressük, senkit sem szerethetünk.

Az igazságkeresésnek nincs más erkölcsi törvénye, mint a megismerés bátorsága.

Senki sem olyan szép, mint a szépsége.

Boldogságérzés: „mintha minden, amiből állok, minden sejtem, minden vércsöppem külön s együtt örült volna, hogy bennem össze találkozott.”

Erkölcsi lény: Olyan lény, aki annak a rettentő és nagyszerű rögeszmének az isteni kínjában él, hogy ő az oka mindennek.

A törvények keresése és a törvények elleni lázadás - ez tölti ki az ember életét.

Senki sem próféta a hazájában. Ha ez igaz, nem azt jelenti-e, hogy: félreismerés mellőzött fiainak műveiből áll a nemzet kincse?

Szabad ember a börtönben is szabad ember.

Az útbaigazítás nem feladata annak, aki tökéleteset alkot.

A mű: az élő egész, ami kezdettől, csíraparányiságától fogva élő egész; nem készül, csak nő, csak kibontakozik, csak kinyújtózik - az első pillanat szülte arányokban. Porszemben az egész föld, minden örömeivel és szenvedésével, mindennel.

Ha semmi sem az, ami, akkor semmi sem igaz: akkor az igazság: tévedés.

A legnagyobb terrorista: a logika.

„Idealista”, „realista”. A megkülönböztetés gyakorlati értelme, hogy: ami van é: amit szeretne valaki - nagyobb vagy kisebb távolságban van-e egymástól.

Az író legértékesebb ajándéka: Lehet a világot másképp is látni. És: lehet a világot így is jobban látni.

Van, akinek a javítás a művészete. Van akinek a megbánás a gondolkodása.

Élni igazán csak annyi: a mások életében részt venni?

A pesszimizmus: az egyetemes bizalmatlanság, amivel a világra néz: a legnagyobb indiszkréción.

Az ismeretlennel, az érthetlennel, a titokkal az élet szünnék meg. A tudatlan a tudatlan tartja a lelket.

Szépség igéző ikerprofilja: Ihlet! Kísértés!

Ateizmus: istentől elhagyott világfelfogás.

Ha az eszmék felébrednének megvalósultságuk kábult álmából... Nem képzelhetünk szomorúbb ébredést.

Bűnbeesés nélkül nincs erkölcsi érzés. Csak kissé sűrűn járul vissza felfrissülni a forráshoz.

Hiszem, hogy a filozófia egymásutánja nem fejlődés. De lehet azt mondani, hogy az idő és tér bármely pontján gondolkodni kezdők helyzete összeeszerélhető volna? Hogy a Filozófia története mint történet akár fordítva is elbeszélhető?

Világtalan az a képzelet, mely sohasem téveszti magát össze a valósággal. Egyre látni a határvonalat a lehetséges és lehetetlen között, le nem venni a szemünket a korlátainkról, önismeretünk fikciójába fojtani magunkat - olyan ez, mintha a védő szemhéj a szem láthatárává merevednék.

Ítéletek önállósága. Láttam már gúnymosolyt áhítatos átszellemültséggé átjátszódni.

Nem lehet valamit előszörre másodszor - sem másodszorra először olvasni. Így van mindennel. Az ártatlanságot nem lehet feleleveníteni. A tudást nem lehet ajándékba kapni.

Tolvajt kiált a tolvaj; s az erkölcsi felháborodás is nem ritkán,

nem! gyakran – a belső üldöző túlkiabálása.

Miért hazudnak? Valami kettősség, az összeegyeztetés lehetetlensége kell hogy legyen minden hazugság alján.

Különbözöm magamtól, te hát vagyok.

A szélsőséges abban, amit teszünk (még a nagyszerűben is), a lustaságunk. Te hát amit nem teszünk.

Az elemzés hátrálás: az okozat visszafut szülőihez.

Az Eszmény nem osztozik.

Minden mélység egy újabb mélység felszíne.

Az író mindennek a nevében gyönyörködik.

A gondolat a gondolkodás lüktetése.

Mindenki köteles olyan munkát is végezni, amihez semmi kedve. Kihirdetem.

Ha valami nem elégíti ki az embert, legyen szomorú, de ne diadalmaskodjék. Ez a legcsúnyább lelki szegénység.

A legkegyetlenebb tükrünk – a tizparancsolat. Tiszteld apádat és anyádat. Érdemes.

Az igazság istene – a féltékenység istene.

A kötés, ha egy szeme leszalad, egészen felbomlik. Hogy emlékeztet a bizalomra!

A mindenki politizálásából születik: a diktátor.

Az olyan önkényt, mely fölött éppen nincs más önkény, nevezik törvényesnek.

A kritikus, mint trónkövetelő, a kritikai szellem, a világ középpontjában nem hat meggyőzően. Hogy minden azért van, hogy én megbíráljam, azon magamnak is mosolyognom kell.

Könnyebben képzelhető, hogy a teve borzolatlanul átmegy a tűfőkán, mint hogy a liszta gondolat a mélyből fertőzetlenül jusson át a lélek zavaros emlékrétegein.

Aki ismeri a sáros reprodukció lavináját, az tudja, hogy nincs alaptalanabb dolog, mint a szájhagyomány.

Kocsiút jelképtanítása: Előrelépni veszélyes, hátralepni veszélyes, megállni veszélyes.

Miért erőszakos valaki? Mert nem tud belenyugodni abba, hogy nem erős.

Mindeg, miben hisz valaki, a nyugalma jó. Akármire vágyódunk, maga a vágy szép.

Még nem ismerjük azt, akiről már mindent tudunk.

Önámításaink: folt hátán folt.

Jaj annak, akinek már nincsenek nevüket kereső névtelen vágyai.

Az ember – kísérletező állat.

Az igazi bűnösre nem haragszanak úgy az emberek, mint arra, akinek ők kölcsönözték a bűneit: akit megrágalmaztak.

Lehet egyteljesen magános ember erkölcsös vagy erkölcstelen?

Igazi fölény: gyönyörködni a mások önzésében, mint a repeső galambokban.

A túlzás az önállótlanság nehezkedési törvénye.

Fokról fokra lépni a boldogság felé az örök vágy szempontjából mozdulatlan. Minden nemzedék csak egy nemzedékkel van előbbre. A kiinduló- és a végpontja között (a maga kezdősebességének megfelelően) ugyanazt az elérhetetlenségérzést ugyanazt a hiábavalóságérzést produkálja mint az elődei, mint az utódai. Az evolúció talán csak a történetíró optikai csalódása.

Megállni a lejtőn - felér a dicsőséggel.

A „siker” lényegé nélkül fogva túlzás.

A szépérzék és az életismeret képmutató kompromisszumaival van tele az irodalom.

A maradi kritika, mely azt, ami van, félti attól, ami még lehet: a megállapított értékek központi helyét védi dühödten. Istent nyugalmazza. Az anyáknak nem engedélyez új zsenit.

Éneink szóváltása:

- Nem kell a lehetetlenhez ragaszkodni.
- De igenis ragaszkodni kell a lehetetlenhez.

Talán nem is volna olyan jó, mint lehetetlenségében hisszük: sohasem csalódnunk magunkban.

Az író benne van minden alakjában. Az olvasó benne van minden író minden alakjában. Minden igaz jellemzésben van valami tükörrillúzió. Ő lélektan fölött mosolygó lélektan. Önismeret önróniája.

Szerencsétlen ifjúság, melyet Tékozló Apánk megfosztottak gyermekességétől majd megtettek koruk egyetlen tekintélyének.

Haragszol rá? Gondold, hogy meghal – és hogy feltámadt.

Furcsa emberek. Lusták gondolkodni és hiúak a gondolkodásukra.

Furcsa írók. Előbb akarják megjavítani a világot s csak azután megleremteni.

A fércművek és a remekművek titokzatos rokonsága magyarázza meg leginkább a nagy kritikusok csúfos tévedéseit.

Illúziók: belső székéciók tündérmeséi.

Középen van az igazság? Nem, ez csak az egyensúly-pásztorok hagyománya.

Semmi sem teljesen kifejezéstelen. A dekoratív a kifejezés báb-állapota.

Nem kell úgy dobálódni a mások jól megszenvedett dicsőségével. Minden szép vers után Adyt emlegetni, vagy éppen - Petőfit.

Könnyen belecsábítható az ember a saját legendájába –, de alig lehet ereje onnan kitépni magát.

A bizonyosság önfeléd, bizarr mozzanata a bizonytalanságnak.

Nem szeretem az értelem titokzatoskodását. Az értelem exkluzivitása - paradoxon. Nem is paradoxon: mászlag!

Az önuralom – gátlás-kultúra.

Senki re sem lehet rábízni, hogy helyettünk gondolkozzék.

Könyörgő karú gyönyörű gyermek a vágy - oly ártatlan, hogy ölni lehet érte.

Mi az egyszerűség? Mikor a kifejezés felemészti a formát? vagy mikor a forma elfelejti a kifejezést? a csupasz így van, vagy a vak tökély?

Mindent meg lehet érteni. A megértés: önmegejtés.

Ne méltatlankodjatok: mindennek megfelelő az árnyéka.

A félületesség: a zavartalanság.

Az igazán hivatott moralisták: akik a kísértést a legjobban ismerik.

Jó annak, aki csak attól félhet, hogy az emberek igazságtalanok, jaj, akinek már attól is félnie kell, hogy igazságosak.

A naturalizmus lesújtó ábrázolásában az életvereségek sorozata.

Kevésbé s rosszabbul ismerjük ismerő sínket, semhogy egész igaz rajtukon felismernők őket. Komoly művészt nem érhetünk személyeskedésen.

Sovinizmus: „mi vagyunk Isten kiválasztott népe”.

Meztelen legyen az elbeszélés, a mozzanatok ne kapdossák minduntalan elő a kis tükröket, hogy – mint az utcán arcukat szépítve a nők – vonzóerőt pingáljanak magukra.

„Éltem az életemet” – ezt mindenki teljes joggal állíthatja.

Közvetlenség: érzékiség.

Örökkévalóság: az üres pillanat. Mi mindent álmodik két ember, mialatt ébren beszélgetve „mindent elmond egymásnak”.

Lebecsülni azt, amiről hiába ábrándoznak annyian - csúfság.

Ha az embernek más az elmélete valamiről, mint gyakorlata abban, ez azt jelenti: az elmélet a szabály, a gyakorlat a kivétel; de jelentheti: a gyakorlat a kényszerűséget s az elmélet a fenntartást, a felszabadulás ábrándját.

Úgyélni, hogy a nagyobbat sose rendeljük alá a kisebbnek, hogy a komolyértékérzésünket sose alázzuk meg - állandóan így tudni élni.

talán ez az egészség.

Vannak, akiknek minden eszme rögeszme, de veszélyesebbek, akik mintha azt hinnék, hogy csak a rögeszme méltó az eszme névre.

Az állhatatos ismétlés a bizonyítás egy neme. Sokaknak csak így lehet igazságuk.

Sugárzó reggel, bosszús este s közben egy mindent ígérő nagy tehetség; a nap végleg lemaradt.

Mint az élet, a gondolkodás is átrohan az élményein. A gondolkodás folytonos menekülés attól, amit gondolunk: amit gondolunk kell. Feltarthatatlan szembeszállás minden megnyugvásreménnyel.

Vonzza az ember azt, amitől fél: felidézi.

Mindabban, ami relatív, természetesen az árnyalat a fontos.

A babona: az aránytalanságban való hit.

Jön valahonnan, megy valahova minden. Valami taszítja, valami vonja; útja kimért, útja eltéveszthetetlen. De mi, mi, egyedül mi - nem akarjuk a kimért és eltéveszthetetlen utat; mi a természet rendjét nem érezni, hanem akarni akarjuk; mi a rendbontó rendcsinálás, mi a beleszólás, mi az akarat rajongói vagyunk. Minden lény közt csak nekünk kérdés, csak bennünket nem hágy nyugton, csak a mi büszke boldogtalanságunk, hogy: merre van előre. Nekünk *előre* nem: a törvény árja, hanem: az akarat iránya a szabadsága felé. Ember ki maga keresi, merre van előre.

Merre van előre? merre van előre?

A szép dolgoktól szomjas lesz a szív.

„**M**inden”: az én közérzése m.

Az alkalmazkodásra való képtelenség teszi a lírikust; de a mértéke az a hatalom, amivel ezt a képtelenséget megindokolja és felmagasztalja.

A nagy dolgokon való bánkódás az élet egyik szépsége.

Az elérhetőt el lehet érní, az elérhetetlenből nem lehet kiábrándulni.

Az Elérhetetlen reménytelen szerelmével szépítjük meg, vagy tesszük csúffá az elérhetőt.

X „félművel”? Csak félműveltség van.

Mindenki jobbnak akar látszani, mint amilyen. Ez igenis az erkölcs diadala.

Szép: ez a szem megállapítása, amit a többi érzékek aláírnak.

Nem sok embert ismerek, akinek az őszinteségét őszintén többre becsülém az udvariasságánál.

Forgolódás

Nem ami van: a lehetőségek a mi kincsünk.

Ábrándozás az élet megrontója? Nagy költő, mily igazgyöngyben hazudsz!

Az erő megmarad s a lélek nem vándorolhat?

Rosszabbik s jobbik értünk: a Káin és az Ábel. Elválaszthatatlanok. És Ábel tele van káinnal és Káin tele van ábelivel.

(**A** tápláló hiányérzés.) Akinek semmije sem hiányzik – ha

képzeltető ilyen -, csak a mértékletességgel, a belső elosztással, a mesterséges elégedetlenség képzeletkoncáival tarthatja fenn magát.

Jó elbeszélő csak az lehet, aki szeret emlékezni.

„Az igazság érdekében” - mondják -, a gyakorlati érzék alamizsnás tekintetét vetve az Érdekközöny Csillagkoldusára.

Ártatlanságát akkor veszi el az ember, amikor kötelességének balsejtelmé megalkuvássá válik benne: s a test s a lélek kölcsönös rablógazdasággal egymás rovására kezdik folytatni életüket.

Éhesen könnyebb tanulni - s *sub specie aeternitatis*^o: az örökkévalóság narkózisában - könnyebb éhezni.

Te ne légy kevély, mert hozzád - s te ne forralj bosszút, mert nem hozzád címezte szerelmes versét; a Hűség maga ő, s e hűség drága álöltözeté szép nevetek; szerelmes verset csak egyhez ír: elragadó s meghódíthatatlan önmagához.

A lehetetlenség látványát legsűrűbben kínáló foglalkozásokban találjuk a legcinikusabb, de a legtisztelettudóbb embereket is.

Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat - van-e javíthatatlan, aki nem élvezi ennek a tökéletes mondatnak a nagy ingyen-szépségét?

Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat, de élj vele nagyobb békességben, mint magaddal, különben egy-kettőre meg fogja unni.

Az elzálogosított gerincek kiváltására sohasem kerül sor.

Az utánunk jövők nem fontosabbak nálunk. Hagyjuk ezt a képmutatást.

Nyelvrontásból él a nyelv: nyilvánvaló, ha egyszer javítani már nem lehet.

Archimédészi pont: ott lakik a tárgyilagosság.

Nézd a könnyű kezét: mintha mint egy tündérdobta labda, bele-röpülne nek a munkája eredményei.

A jószág megalázva felemel; a szépség nem aláz meg, csak felemel; az igazság nem emel fel, csak megaláz. Igaz ez s: megaláz?

A megalkuvások csipkedik szét a lélek tisztaságával az életkedvet is.

Nem az ágyú a leggyilkosabb eszköz, hanem: a mérleg.

Érzelmes érv. Hogy tudod olyan lelkesen védeni épp azt, ami szembeállít velem?

Az első csalódás hegén kezd sarjadni a jellem.

Mindenben igazad van, és nekem semmiben. Hogyan akarsz hát enőt meggyőzni? Hol kötsz ki ezen a megközelíthetetlen szigeten?

Legyen világosság. Vagyis legyen látszat és valóság. Ezzel a különbségtévéssel kezdődik az ember lelkiélete.

Gyermekségünk drága öröksége: dac és könnyelműség! Hová lennének a dac önmegváltásai, a könnyelműség önmegváltásai nélkül!

Egyszerűség: báránylelhőn ül az isten.

Mindnyájan Atlaszok vagyunk.

Akarni harc; békét akarni - harc a harccal, a harcok harca. **B**abon a minden jelszó, s minden világfel fogás babonás.

Nem leli helyét az ember: ez az élet.

Mily gazdagnak látszik, aki nem akar semmit. Szegény!

Nem szólhatna, aki fogalmait előbb teljesen tisztázni akarná. Mindnyájan olyan nyelven beszélünk, amelyet nem értünk.

Örök csodálkozás a nyelv.

Álmunkban a tudatunk egymásnak teljesen idegen darabokra válik, melyekben énézésünk hangsúlyként vándorol, így lehetünk egy nagyobb álmodó álomalakjai.

A folytonossághiányokban mindig a veszedelmek leshelyét látjuk: a halál ányékát.

Beszélgetők. Mily boldogok, hogy egytértenek olyan dolgokban, amikhez egyik sem ért. A közvélemény kezd kialakulni.

Csalódás. Olyan düh fogott el, ha ránéztem, mint amikor egy remeknek ígérkező művet valami méltatlan hiba megfoszt a rangjától, visszaaláz oda, ahonnan már kiemelkedett: a természet *pince sans rice*⁷-szeszélye áthúzta a tökéletes illúzióját. A majdnem és mégsem tökéletes keltette gyilkos indulat, a megszegyénített áhítat szitkozódása volt ez.

Minden érzés gyökérszálai a vérben fürdenek.

Némely ember úgy félti a meggyőződését, mint az anya a gyermeke álmát: a saját szívdobogásától is.

Nincs félreérthetetlen beszéd. Minden pontosságból csúfot úz az érzékenységek bábeli grammatikája.

A bizalmasság, vagy a bizalom a megbízhatóbb közelségmérőnk?

A jóslás egyike a legkétesebb értelemprobáknak. Könnyen lehet, hogy bizonyos stádiumban fel nem ismerni valaminek a jövőjét, nagyobb értelmességre vall, mint bízni benne. Sokszor inkább könnyelműség, szeszély, ráhibázás, ehvakultság, mint előre látás – ami

később dicsőség jogcíme.

Elfogult, aki nem hajlandó újra megvizsgálni a gondolatát. S nem hiszek a hitben, hogyha árusásnak érzi a kételkedés próbáját, s mely nem biztos benne, hogy csak megerősödhetik. A dogma sziklabörtönébe – úgy lehet – a dühöngő kételevan befalazva.

Önállóságra csak a magunkban való bizalmatlanságon át nevelhetünk; aki önállóságra nevel, az hívja ki, az állja ki reveltjei bizalmatlanságát. Aki gondolkozásra nevel, nem mondja: higgyetek nekem.

Úgy cselekedjünk, ahogy gondolkozunk? Nem lenne jó. A gondolkozásunk akkor leszta, ha nem nyugtalanítja semmi következés. A cselekedetünk nemtelen, ha felelőtlen.

Vagy úgy volna, hogy a gondolkodásról le kell szoktatni az embereket, mielőtt közös cselekvésre rábíráhatók?

Azt kérdezik, lehet-e kettőt egyformán szeretni. Azt lehet. De azt akarják tudni, lehet-e kettőt úgy szeretni, mint egyet. Azt nem lehet.

Nem él az a jellem, melyet a jellemzés kimerít.

Íó és szó. Nem tud parancsolni, aki engedelmeskedni nem tud a nyelvnek.

Álszemérem és igazi szemérem telítve vannak egymással.

Egy síri beszédre. Gyönyörű volt. Óriási fájdalomtörté volt. A gyászgyülekezeti tapsolni szeretett volna.

Nyárspolgárnak mondanak mindenkil, aki nem tünteti ki konszenzával a nyugtalanság dicsősége iránt.

Az első csalódásainkhoz is mindig visszatérünk.

A pszichoanalízisnek nagysága és veszedelme, hogy – mint a nyelv: költ és gondolkodik helyettünk.

Csúszómászóvá átkozott fénysugár a toll.

A Sors: előrenyert ügy.

Sokan az eredményből ítélik meg a cselekedetet, sokan a szándékból; mértékük egyformán hamis.

Nincs ember, aki többet nem enged meg magának, mint másnak. Ki nem kivételez magával? Én ezt a halálig tagadott, halálig meg nem tagadott igazságtalanságot tartom az eredendő bűnnek.

Erényesebb: habozás után – s bűnösebb: habozás nélkül tenni a rosszal?

Nincs kegyetlenebb, mint a gyáva. A forradalmak és ellenforradalmak kegyetlensége a kollektív vakmerőséggé részegedő személyes gyávaságok dúskáló bosszúja.

Az értelmiség szervilis. De legszervilisebb a tömegmozgalmakban.

Jobbán fáj a szívünk azért, amit elmulasztottunk, mint azért, amit nem jól tettünk. Jaj, mi következik ebből!?

Valami mutatványosság van a legtöbb írásban, de a kitűnő írónál is.

Az idealisták tartják a világban a lelket.

Mit ér az író az életismeretével, ha ezt az életismeretet nem képes életté visszaváltoztatni.

Aki lemondott arról, hogy igaza legyen másokkal szemben, az arról is lemondott, hogy másokat teljesen megértsen; arról a

megnyugtatósról, hogy azoknak a másoknak valóban igazuk van vele szemben.

(Szerkesztői üzenet.) Petőfinek nincsenek középszerű versei. Ha könyveből kivesszük azokat a darabokat, melyeket mindnyájan remeknek tartunk – egy vastos kötet közölhetetlen vers marad a kezünkben. De nincs egy sem köztük, melyben nem lehet lángolni látni a géniét. Óriási példázat a fiatal költő számára, aki nem akarja megérteni, hogy annyi tehetséget mutató verse között – egyellen kielégítő sem akad.

Minden vitában lehet helye a tekintélyre való hivatkozásnak – egyedül a filozófiai vitából van ez eleve kizárva. Mert minden filozófiai vita, ha az: az emberi gondolkodás újjászületése a feltétlenségből.

A múlt: amin nem lehet változtatni. Amin csoda sem változtathat. Sem megváltás, sem feltámadás.

Hánynak könnyebb arra gondolni, hogy még ma meghal, mint arra, hogy holnap még élni fog.

Mennyiben értelmetlenebb a tudományt a hitünkhöz mérni, mint fordítva: csak azt hinni, amit tudunk?

Minden tartós viszony azon az elhatározáson alapul, hogy egymás jó tulajdonságaiért hajlandók leszünk elnézni egymás rossz tulajdonságait.

Lelkünk pogány rabszolgái érzékeink.

Csalétkék lakomája vagy élet.

Bizonyos fokon minden nagyság költészet.

Nemcsak a baj nem jár egyedül; a jó dolgok is követni szokták egymást; de úgy tetszik: a rossz dolgok jobb testvéri viszonyban

vannak, mint a jó dolgok. Circumdederunt me -³

Minden intimitásnak más a nyelve - s lefordíthatatlan.

Művésziaskodás. Én fogom meg az anyagot, vagy az anyag fog meg engem: én fosztom meg a súlyától, vagy engem ólmoz le a tömege koporsójában!

A hervadás szépsége a virulás véglobogása.

Mondjuk, hogy szokás teremti a meghittségeket, de szokások s szokás-teremtette meghittségeek nélkül nem lehet élni. Kis közösségek nélkül nem lehetnek nagy közösségek. A közönyös részvét fagyos szolidaritásának érzelme kioltottságában elsenyvedne a lélek. Inkább: a szeretetgyűlölet! A család atomjának szétrobbantása megsemmisítené az emberiséget.

A kivételek sokszor addig erősítik a szabályt, míg az maga is nem válik kivétellé.

Könnyebb elképzelni a békéden egyetértést, mint az egyetértés nélküli békét.

Önzés és önzetlenség harmonikái vagyunk.

A világfájdalom a passzív lényeké; a többiek, a harcolók kénytelenek kisebb méretű fájdalmakkal beérni.

Csak a szabadember lehet ártatlan, csak az ártatlan szabad.

Annak, hogy hátam mögött rosszat beszélt rólam valaki, gyakran felismerem az utóregzéseit: a nyilatkozat könnyelműsége a kötekedő szembehelyezkedésben keres következetességi alibit.

A megfigyeléstől való félelem sokszor: a megfigyelés eredményeitől való félelem: a megfigyeltetés eredményeinél felismerésétől való félelem. (Tágra nyissam a szemem, hogy lássam,

hogyjól látnak engem, hogy még jobban láthassanak engem.)

Van gondolatgazdagság, mely mondanivaló-szegénységhez vezet.

Következetes kommunista nem engedhet vonzódásainak. S ez a legnagyobb rabszolgaság: az érzelmi! Vagy ez is megváltozhat bennünk?

A valóság meglátásához kell csak nagy képzelet.

Az önuralom a legbiztosabb önvédelem.

A művészet igazcsalás.

A nagy elbeszélők kettős felidéző ereje, hogy az emlékezés bűvös kettőződésével – mint két egymásba folyó folyót – egyszerre látjuk az elbeszélte múltat s a magunkét.

Nem mondhatjuk, hogy valaki ne foglalkozzék, vagy hiába foglalkozik olyannal, ami a tudását nyilvánvalóan meghaladja, ha tapasztaltuk, hogy nem tudjuk, mit tudunk, és ha megfigyelhettük, hogy néha a sejtésünknek tisztább kifejezést sikerül adnunk, mint annak, amit látunk, vagy éppen, amit kétségtelenül tudni véltünk.

Érdekes téma az intuíció, mint a szellemi magántulajdon forrása.

A beteg várja a halált, az egészséges elébe megy.

JEGYZETEK

1. Magyarország tanítómeistere
2. Én is festő vagyok - gyakorta idézett szállóige. Állítólag Coreggio mondta Raffaele Szt. Cecília című képe előtt.
3. Elkésett ötlet
4. Alkoss művész, ne beszélj.
5. Oszd meg és uralkodj.
6. Az örökkévalóság tilkrében.
7. Ártatlan képpel csipke fűdő.
8. kiegészítve: geminus mortis. Körübettek engem a halálfájdalmaim.. A 17. zsoltár egy része, amit a katonák temetési szertartásokon énekeltek.

Ezt a könyvet Osvát Ernő nem írta, nem adta ki s nem hagyta hátra könyvnek. Maradt ugyan utána egy nagy láda írás, de ezt, utolsó rendelete szerint, barátainak el kellett égetniök, s csupán felenni lehet, hogy élete rendjén és tollával való viaskodása közben felgyűlt kísérletei és töredékei is lehettek benne. Nyomtatásban, mint e könyv előszava is említi, csak kezdő korában jelent meg néhány irodalmi tárcataruhmánya, egypár, egészen rövid, köszönő vagy bevezető beszéde, és a Pesti Naplóban, 1928. július 8. és szeptember 23. között, vasárnapi közlemények gyanánt tizenkét folytatás sforizma - az első nyolc »Az elégedetlenség könyvéből«, az utolsó négy »Forgóbdás« címmel. Egyik hű tiszteletjének volt gondolata, hogy e mondások könyvbe szerezve megmaradjanak, s az ő barátsága gondoskodott a könyvméltó kiadásáról* - olvasható az 1930-as kiadás utolsó lapján. A kötet akkor 200 példányban jelent meg - nyomtatta Kner Izidor könyvnyomtató mester Gyomán, bekötötte Kner Erzsébet Budapesten».

DIGIBOOK

A SOROZATBORÍTÓT A MERCURIUS KFT. TERVEZTE

A KIADÁSÉRT FELEL A DIGI-BOOK MAGYARORSZÁG KIADÓ IGAZGATÓJA.
MŰSZAKI SZERKESZTŐ DR. BUJTOR LÁSZLÓ. KÉSZÜLT TIMES NEW ROMAN
BETŰTÍPUSSAL, ELEKTRONIKUS FORMÁTUMBAN

E-MAIL: INFO@DIGI-BOOK.HU

<http://www.digi-book.hu>

ISBN 978-963-364-502-4 PDF

ISBN 978-963-364-503-1 EPUB

ISBN 978-963-364-504-8 MOBI

DIGIBOOK